

Оригінал, без дозволу автора не цитувати!

Наталія Чаура,
аспірант кафедри української літератури
Херсонського державного університету
Україна

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ МЕТАТЕКСТ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МЕДІА (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛУ “КУР’ЄР КРИВБАСУ”)

У статті проаналізовано публіцистичний метатекст у контенті часопису “Кур’єр Кривбасу”, охарактеризовано тематику та функції публіцистичних творів, розміщених на сторінках журналу за 2016 рік, окреслено особливості аналізованих творів.

Ключові слова: публіцистика, літературно-мистецький часопис, контент.

PUBLICIST METATEXT IN THE SYSTEM OF MODERN MEDIA (BASED ON THE PERIODICAL "CURIER OF KRYVBAS")

The article deals with the publicistic metatext in the content of the periodical "Courier Kryvbas", the themes and functions of journalistic works placed on the pages of the magazine for 2016 are characterized, the features of the analyzed literary works are outlined.

Key words: publicistics, literary and artistic periodical, content.

Інформаційний простір сучасності характеризується динамізмом, суперечливістю, різноманіттям форм структурування та передачі культурного досвіду. Прагнучи відобразити складну картину світу в добу інформаційності, редактори літературних журналів вдаються до пошуків нових засобів оновлення тематики, жанрів, форм спілкування з читачем тощо. Одним із результатів цього пошуку є активний друк в періодиці публіцистичних текстів, що розвивають не тільки реципієнтське критичне ставлення до інформації та дійсності в цілому, а й здатність до полеміки (Свалова 2015, 175). Таким чином, *метою нашої статті* є аналіз публіцистичного метатексту у системі сучасних медіа на сторінках часопису “Кур’єр Кривбасу” за 2016 рік. Для досягнення мети слід виконати низку завдань: охарактеризувати тематичну типологію публіцистики та її функційні особливості, визначити нові формати публіцистичних текстів аналізованого журналу.

Науковці вважають, що саме людина визначає напрями, способи, методи розвитку держави та суспільства в цілому. Саме тому публіцистику чимало науковців

розглядають крізь призму персоналій. Наприклад, В. Дончик, М. Ільницький, А. Погрібний у своїх працях подає дослідження історії розвитку публіцистики ХХ ст. і розуміння феномену письменницької публіцистики. В. Качкан, В. Лизанчук, Й. Лось, А. Москаленко, М. Подолян, Д. Прилюк, М. Скуленко, В. Ученова, В. Шкляр, Н. Шудря порушують питання системності публіцистичного бачення, мотивації виступу публіциста, психології публіцистичної творчості тощо. До проблеми образності в літературі звертаються І. Архіпов, О. Білецький, Р. Бухарцев, Г. Гачев, А. Єгорова, О. Журбіна, А. Зись, В. Здорова, А. Казанський, В. Кожина, А. Мігунов, П. Палієвський, М. Храпченко. Зокрема, дослідники співвідносять поняття образності та художності, розмірковують про єдність змісту й форми публіцистики. Це дає підстави говорити про взаємовпливи публіцистики на літературу та журналістику. Із різних аспектів публіцистику досліджує А. Євграфова, яка в сучасному публіцистичному дискурсі розглядає аспекти висвітлення національної ідеї у сучасних газетах і журналах (Євграфова 2006, 1). Історичний аспект публіцистики як складової системи державотворення та самоорганізації громадянського суспільства в Україні розглядають А. Євграфова й О. Романчик. Серед досліджень поетики жанрів публіцистики – праці І. Акіншиної, Є. Барана, І. Бондаря-Терещенка, Т. Гажі, В. Галич, Н. Заверталюк, Н. Ігнатів, А. Погрібного й ін. О. Гандзій висловлює гіпотезу, що кожен історичний період літератури матиме конкретно-відмінні ознаки публіцистики – як тематичні, так і жанрові. Адже генеза концептуальності мислення віддзеркалює історичні та політичні зміни доби, а проблемна спрямованість, тематична палітра й жанрова модифікація продиктовані саме тим часом, у якому працює той чи інший автор.

Для визначення поняття публіцистика існує низка визначень. У своїй статті ми апелюємо до характеристики А. Борець, яка стверджує, що публіцистика – це твори, де оперативно досліджуються й узагальнюються з різних позицій (особистих, групових, державних, загальнолюдських) актуальні факти та явища з метою впливу на громадську думку, суспільну свідомість, а відтак на соціальну практику. Це своєрідний вид літературної творчості з певними, властивими йому особливостями й внутрішніми закономірностями (Борець 2012, 7).

Матеріалом нашого дослідження стали публіцистичні статті часопису “Кур’єр Кривбасу” за 2016 рік як одного з небагатьох культурологічних та літературних видань, який спрямований на висвітлення проблем та особливостей з культурології, політики та народознавства. Із часу свого заснування (березень 1994 року) редакційна політика досить швидко отримала визнання. Знаковими для контенту часопису стали імена І. Андрусяка, Ю. Андруховича, В. Дрозда, О. Ірванця, М. Коцюбинської, О. Ульяненка, В. Шевчука та багатьох інших. Він різниться серед подібних журналів перш за все “універсальністю, однорідністю й послідовністю у прагненні ламати стереотипи минулого в недавніх друкованих текстах” (Бітківська 2012, 38). Проаналізовані матеріали дають підстави стверджувати, що формування кожного номера журналу відбувається за принципом максимального самовираження авторів, зокрема у публіцистичному сегменті, який присвячений саме українському літературному процесу.

Журнал “Кур’єр Кривбасу” прагне репрезентувати картину сьогоденного літературно-мистецького життя. Він є одним із часописів, що змогли втриматися на ринку літературних медіа, зберегти аудиторію та загальну концепцію. Часопис уміщує в собі інформаційні матеріали (інтерв’ю, інформацію про книжкові новинки), критику, художню літературу, публіцистику.

2016 рік ознаменувався складною політичною ситуацією держави. Анексія Криму, війна на Донбасі та інші суспільно-політичні утиски змусили авторів публіцистичних творів активізуватись на сторінках періодичних видань. Чітко зображаючи явища

сучасного та минулого України, публіцисти створюють підґрунтя для глибоких роздумів читачів над поданими матеріалами.

Аналізуючи випуски часопису за 2016 рік, варто звернути увагу на тематичне наповнення текстів, розміщених у 317-325 номерах часопису “Кур’єр Кривбасу”. Головний редактор журналу Г. Гусейнов подає чотири тематичні групи журналу:

1. Культурологічна порушує питання з філософії, психології, характеризує мистецтво в цілому.
2. Літературна наповнена зразками художніх творів, перекладів, поезій.
3. Політична містить матеріали щодо проблем суспільного розвитку та процесів державотворення.
4. Народнознавча допомагає розкрити особливості української ментальності та її впливи на світогляд митців слова, аналізувати закономірності становлення та розвитку трансгресивності української свідомості.

Оскільки більшість матеріалів часопису надходять до редакції самоплином, то контент формується без чітко окреслених тем та обсягів матеріалів. Це відображено в рубрикації “Кур’єру Кривбасу”. Незмінними рубриками часопису за 2016 рік стали: “Проза”, “Універс”, “Поезія”, “Витоки”, “Scriptible”, “Книгопанорама” – номери 314-316, 322-325. Натомість № 317-319 не мають рубрики “Витоки”, що наповнена переважно літературно-критичними матеріалами суспільно-політичного спрямування. Співвідносячи літературні твори з публіцистикою загалом, слід зазначити, що 70% – це художня література, 30% – публіцистичні та літературно-критичні матеріали.

Культурологічна функція простежується в публіцистичному творі В. Габора “У гостях в Олександра Жовни в Новомиргороді”, поданому в номерах 317-319 за 2016 рік. Публіцист зображує на перший погляд прості й буденні речі. Показує, про що може думати людина, йдучи мальовничою місцевістю, говорить про її світ у кімнаті і за межами: “на стінах одні фотографії Сашка...там в кутику є фото дружини...у його затінку” (Габор 2016, 264), розмірковує над швидкоплинністю життя та з сумом наголошує, що час минає. Автор твору опрацьовує значущі епізоди з життя Олександра Жовни з метою виявити причину його творчої діяльності або певні особливості манери письма: “...Повернувшись з Києва після навчання в Новомиргород, Олександр відчув себе самотнім, але саме в усамітненні почали приходити до нього цікаві образи й думки, і він почав писати” (Габор 2016, с.265). Публіцист наголошує, що саме “степовий простір і споконвічні його мешканці й народили такого талановитого письменника” (Габор 2016, с.266). Таким чином, використання фактичних даних, що залежно від цільової спрямованості й ракурсу описуваних явищ порівнюються, зіставляються та протиставляються, дозволяє авторам публіцистичних творів вибудувати на ґрунті обраного матеріалу оригінальні концепції. Головним принципом, на якому засновується репрезентація фактів, постає власне бачення проблеми, що надає аналізованим творам своєрідності та глибини.

Рубрика “Scriptible” містить твори Ю. Барабаша “Всі ці слов’яни та європісти...”, В. Москальця “За лаштунками літературного процесу”, І. Михайлина “Зі щоденника науковця”, Г. Клочака “Хіба самому написати”, Л. Масенко “Руйнація родини в добу радянського тоталітаризму”, О. Коцарева “Модерністичні тенденції на новому витку”, у котрих розглядаються у тісному зв’язку описувані явища з державотворчими процесами. Це дає змогу спостерігати за змінами стосунків між владою та письменниками залежно від десятиліття та порівнювати впливи керуючої верхівки на професійну діяльність митців слова.

Щодо функцій публіцистичних творів, поданих на сторінках журналу, то, взявши за основу класифікацію Н. Яблонської, слід виокремити:

- Соціально-комунікативну. Публіцистичні твори є посередниками між суспільством і владою, різними поколіннями; це дає змогу зрозуміти не тільки себе й однодумців, а й людей з протилежними поглядами. Однак, як свідчать науковці, у

сучасних умовах вона знаходиться в кризовому стані. Умови реалізації соціально-комунікативної функції несумісні з умовами, що необхідні для реалізації естетичної. Наразі, подібні твори не приводять до консолідації та об'єднання, а навпаки, спричиняють розподіл. Це стосується переважно масової літератури. Яскравим прикладом є стаття Марка Роберта Стеха, що презентує твір Юрія Косача – новелу “Чудесна балка”. Однак дослідник одразу наголошує: погоджуватися з його думкою чи ні – особиста справа читача. У передмові автор характеризує новелу в контексті “романтики вітаїзму”, наголошуючи, що “Чудесна балка” не є твором, підпорядкованим поезії Хвильового, а є вторинним щодо неї.

- Інформаційна функція. Перш за все служить для передачі інформації. При цьому митець виступає в ролі людини, яка знає те, чого не знають інші, те, що може бути цікавим і важливим. Такий літературний доробок розширює межі людського пізнання крізь жанр рецензії. В аналізованому часописі вона набула різних форм, що дають змогу читачам зрозуміти смисл і значення нового зразка літературного твору й одночасно підштовхнути його творців до самоаналізу. Рубрика “Книгопанорама” вміщує більш як 40 рецензій на новинки літератури від поетичних, прозових, критичних матеріалів до антологій загалом. Дмитро Дроздовський у рецензії-оглядовій статті “Усміхнений скепсис збирача слів” пропонує підготовленому читацькому колу “Кур’єру Кривбасу” огляд творчості Юрія Микитенка – літературознавця, публіциста, журналіста. Його твори наповнені інтертекстуальністю та формами міжтекстової взаємодії

- Ідеологічна функція. Спрямована на суспільну свідомість або світогляд, а також на систему політичних, правових, естетичних, філософських поглядів. Софія Майданська в “Травневих зустрічах” розповідає про фестиваль в Умані, про свої враження від поїздки до “рукотворного шедедру паркової архітектури, кинутий до ніг народженої в Елладі красуні” (Майданська 2016, 236). Перебуваючи там, авторка міркує і над історичною спадщиною, і досить абстрактно критикує радянські набутки. Не залишає поза увагою й сучасну правлячу верхівку, наголошуючи на примітивності їхніх поглядів та відсутності будь-якого інтелекту: “Тоді інтелектуальний рівень суспільства визначався рівнем розуміння високих мистецтв – тепер інтелект перших осіб держави визначається кількістю забитих голів на футбольному полі” (Майданська 2016, 244). Одночасно твір уміщує й іманентну естетичну функцію. С. Майданська за допомогою уяви, інтуїції акумулює красу світу. Композиції учасників фестивалю “Травневі зустрічі” авторка сприймає, як стрімкий потік думок і образів, що впливає з непорушних музичних знаків. Сірий фон зображення дійсності, із якого почала авторка, змінився на яскравий, світлий фон радості та натхнення: “Окидаючи зором оцю тотальну занедбаність нашої душі і старої нашої дороги, приходиш до болючого усвідомлення: час розпаду сірого пилу, що в’ївся в наш мозок, може тривати довго” (Майданська 2016, 237). Мету досягнуто, відбулося духовне очищення неочікувано для самої героїні: “Весна сміялася, перегукувалася, гомоніла українською, і мова її буда чиста, свіжа, як соковите травневе листя” (Майданська 2016, 249).

Отже, у часописі “Кур’єр Кривбасу” до уваги редакції потрапляють переважно учасники вітчизняного літературного процесу. Загальна картина індексу нейтральності в оцінюванні митців та їхніх творів свідчить про налаштованість літературно-мистецького журналу на толерантність із демонстрацією амбівалентних оцінок. Публіцистика в часописі має значний вплив на формування громадської думки, адже митці слова порушують актуальні нині проблеми національного самоусвідомлення та українськості як культурно-політичного явища.

Бітківська Г. (2012). *Літературна критика в журналі «Кур’єр Кривбасу»: основні жанри, тенденції* Електронна бібліотека Інституту журналістики. [Електронний

ресурс], режим доступу: http://philology.knu.ua/library/zagal/Literaturoznavchi_studii_2012_35/038_043.pdf . - 38-43.

Борець А. (2012). *Публіцистика Петра Стебницького: проблема держави та нації*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка.

Гандзій О. (2011). *Публіцистика Романа Іваничука: Проблематика і поетика*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Івано-Франківськ.

Євграфова А. (2006). *Соціально-мовна концептуальність української національної ідеї у сучасних публіцистичних текстах* Електронна бібліотека Інституту журналістики. [Електронний ресурс], режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1930>.

Майданська С. (2016) *Травневі зустрічі*. Кур'єр Кривбасу. № 317-319. С. 236-249.

Свалова М. (2005). *Публіцистичний текст у системі медіа освітніх технологій (на основі публіцистики О.Бойченка й М. Рябчука)*. Журналістика. Вип. 14(39). С.174-183.

Титаренко М. (2007). *Феномен публіцистики: проблема дефініції*. Вісник львівського університету. Серія журналістика. Вип.30. С.41-50.

Яблонська Н. (2015) *Художня література в аспекті соціальних комунікацій*. Збірник наукових праць. Філологія. Літературознавство. Вип. 247. С. 161-165.